

УДК 371(410)(043,3)

Наталія Хайдарі,
аспірант Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВАННЯ В ЕЛІТНИХ ШКОЛАХ-ПАНСІОНАХ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Автором розкрито особливості організації навчання та виховання в коледжі. З'ясовано, що елітні школи-пансіони у Великій Британії – це відкриті недержавні навчальні заклади, як правило, найбільші та найстаріші школи-пансіони, які підтримують зв'язок з університетами, мають схожу історію заснування, традиції тощо, метою яких є розкриття індивідуальних особливостей учня, формування активної, відповідальної за свої рішення та вчинки особистості, що в результаті налаштує на самовиховання та високі морально-духовні й суспільні потреби.

Ключові слова: елітна освіта, елітні приватні школи-пансіони, «public schools» (паблік скулз), Велика Британія, Коледж Ітон (Eton College).

Автором раскрыты особенности организации обучения и воспитания в колледже. Выяснено, что элитные школы-пансионы в Великобритании – это открытые негосударственные учебные заведения, как правило, самые большие и самые старые школы-пансионы, которые поддерживают связь с университетами, имеют похожую историю основания, традиции и т.д., целью которых является раскрытие индивидуальных особенностей ученика, формирование активной, ответственной за свои решения и поступки личности, что в результате влияет на её самовоспитание и высокие морально-духовные и общественные потребности.

Ключевые слова: элитное образование, элитные частные школы-пансионы, «public schools» (паблик скулз), Великобритания, Колледж Итон (Eton College).

The author of the disclosed features of the organization of training and education in college. It was found that thee lit boarding schools in the UK –it is open non-state educational institutions, as a rule, the large stand oldest boarding schools that support communication with universities, have a similar story base, traditions, etc., the purpose of which is the disclosure the individual characteristics of the pupil, formation of an active, responsible for their decisions and actions of the individual, as a result of its effect on self-education and high moral, spiritual and social needs. The article analyzes the activity of one of the most well-known private boarding schools UK – Eton College (Eton

College), which his a striking example of an elite educational institution. Eat on main objective-development of students' positive emotions, versatile nature and independent thinking, the desire for self-knowledge, curiosity, tolerance, education of individuals whore spec teach other. Until that moment when the student leaves school, he knows his own worth entirely self-sufficient and able if necessary to fend for them selves and their beliefs and be useful to society. About a third of the graduates of Eton achieved brilliant academic results and come out of college in Cambridge and Oxford Universities

Key words: *elite education, elite private boarding schools, «public schools» (Public Scholes), United Kingdom, Eton College (Eton College).*

У процесі інтеграції України до європейського та світового освітнього простору національна система шкільної освіти вимагає значної модернізації, що зумовлює необхідність розв'язання низки складних завдань. Одне з яких – виховання еліти нації як нового виховного простору, а також елітної освіти.

Елітна освіта спрямована на виховання політичної, культурної та наукової еліти, здібності особистості, її інтелектуальні та моральні якості виходять на перший план. Відповідно елітний навчальний заклад – це навчальний заклад відкритого типу, метою якого є розкриття індивідуальних особливостей, формування активної, відповідальної за свої рішення та вчинки особистості, що в результаті налаштовує на самовиховання та високі моральні і духовні потреби. Особливістю елітного навчального закладу є його селективний характер. При цьому характерна перевага цінності індивідуального досвіду особистості над бажанням задовольнити соціальні та економічні потреби держави (К. Назарьєва) [6, с. 42].

Зважаючи на сказане вище, актуальним і доцільним видається дослідження освіти Великої Британії, яка розвивалася упродовж декількох століть і є системою, що перевірена часом та історією, успішно функціонує та підпорядкована чітким високим стандартам якості.

Цікавою сторінкою у розвитку британської освіти є діяльність закладів з великими виховними традиціями – елітних шкіл-пансіонів, за якими закріпилася назва «public schools» (публік скулз). На думку сучасних дослідників, до таких закладів відносять сім найстаріших та найбільших елітних шкіл-пансіонів для дітей (переважно хлопчиків) віком 13–18 років, а саме: «Вінчестер», «Вестмінстер», «Ітон», «Рагбі», «Харроу», «Чартерхауз», «Шрусбері», які були визначені «Законом про суспільні школи» (The public schools Act, 1868). Прихильники елітної освіти вважають, що справжній англійський характер упродовж століть виховувався саме у цих школах-пансіонах і що саме вони зробили Велику Британію могутньою державою [5, с. 36].

Вітчизняна педагогічна наука завжди приділяла увагу вивченню

зарубіжних систем освіти і виховання, в тому числі аналізу систем виховання та освіти в школах Західної Європи в цілому і Великобританії зокрема. Сьогодні внесок Великобританії у світову педагогічну спадщину, розширення культурних і наукових зв'язків викликають великий інтерес наукової спільноти України до освіти і виховання в британській школі.

Вітчизняна педагогічна наука завжди приділяла увагу вивченню зарубіжних систем освіти і виховання, в тому числі аналізу систем виховання та освіти в школах Західної Європи в цілому і Великобританії зокрема.

Вагомий внесок у вивчення англійської школи, історії освіти і педагогіки загалом внесли Б. Бім-Бад, Н. Воскресенська, Б. Вульфсон, А. Джуринський, Б. Корнетов, В. Лапчинська, З. Малькова, Л. Микулинський, К. Салімова та ін. Історичний аспект функціонування елітних шкіл Великобританії представлено у працях Т. Бемфорда, Дж. Гейторна-Харді, Б. Дарвіна, Е. Мака, В. Огілві та ін. Діяльність елітних шкіл у Великій Британії досліджено в контексті з'ясування їхньої соціальної ролі в системі освіти цієї країни, чому присвячені роботи Дж. Волвіна, Ф. Веннінга, Б. Гарднера, Дж. Мак-Конела, А. Рейда, Д. Рея, Б. Саймона, Д. Сноу, Р. Уілкінсона, Дж. Уелфорда та ін. Окремі аспекти функціонування «public schools» висвітлено в дисертаційних дослідженнях І. Абакумової, А. Барбариги, Н. Винокурової, Т. Коляди, І. Марциновського, К. Назарьєвої, Н. Яременко та ін.

Мета статті – розкрити особливості організації виховання в елітних школах-пансіонах у Великій Британії на прикладі «публік скулз».

Елітні школи-пансіони у Великій Британії – це відкриті недержавні навчальні заклади, як правило, найбільші та найстаріші школи-пансіони, які підтримують зв'язок з університетами, мають схожу історію заснування, традиції тощо, метою яких є розкриття індивідуальних особливостей учня, формування активної, відповідальної за свої рішення та вчинки особистості, що в результаті налаштує на самовиховання та високі морально-духовні й суспільні потреби. У зв'язку з цим особливого значення набуває вивчення організації виховання в елітних школах-пансіонах «public schools» [5, с. 13].

Основна загальна мета елітних шкіл-пансіонів Великобританії – виховання освічених, критично-мислячих, активних членів суспільства, здібних до саморозвитку й самостійних дій, із розвиненими лідерськими якостями, заснованими на чітких моральних принципах, а також здатних бути частиною колективу, пошанованих себе й інших, щасливих людей [7, с. 125].

В основі організації елітних шкіл «public schools» лежать такі принципи: передусім, принцип гуманізму, згідно з яким наріжним каменем виховного процесу школи є цінність особистості, визнання унікальності кожного вихованця. Відзначимо, що ці істини прописані в цілях кожної

школи. Водночас, кожною школою визнається неповторність особистості як частини колективу. Ціннісним пріоритетом кожної школи-пансіону є важливість моральних принципів. Етичний і релігійний аспект життя шкіл покликаний сприяти духовному розвитку вихованців, забезпечити стійку моральну основу їх життя [7, с. 125–126].

Серед принципів організації і діяльності приватних навчальних закладів Англії дослідники виділяють принципи мерітократичного відбору вихованців. Такі принципи забезпечують вступ до школи здібних учнів, незалежно від їхнього походження, національності й віросповідання. Суворе дотримання зазначеної вимоги, як вказує дослідниця, зумовлюється тим, що відбір вихованців залишається важливим аргументом критиків елітних шкіл «public schools» [7, с. 126].

Ефективність діяльності британських елітних шкіл-пансіонів зумовлена особливостями змісту освіти і виховання, організаційними формами і методами, а також особливостями шкільного управління. Так, однією з головних умов, що забезпечують високий рівень освіти і виховання у «public schools», є надана їм незалежність у формуванні навчального плану. Навчальний план розробляється з урахуванням особливостей конкретного навчального закладу, відображає своєрідність таких шкіл, підкреслює їх зв'язок з університетами [7, с. 127–128].

За словами сучасних дослідників, зміни, що відбуваються в сучасній британській приватній школі зводяться в основному до відмови від деяких застарілих форм і методів навчання при збереженні більшості традиційних [7, с. 135.]. Свідченням цьому є досвід діяльності одного з найвідоміших приватних шкіл-пансіонів Великої Британії – Eton College, що представляє собою найяскравіший зразок елітної освітньої установи.

The King's College of Our Lady of Eton beside Windsor – Коледж Її Королівської Величності Ітон (Віндзор), широко відомий як Eton College або просто Ітон – це британська приватна школа-пансіон для хлопчиків, яка отримала визнання в міжнародному масштабі.

Коледж знаходиться в маленькому місті Ітон, на березі Темзи, напроти Віндзора. Ви не знайдете в місті великої вивіски «Ітонський коледж», її замінюють маленькі, розфарбовані вручну знаки. Білий напис на чорному полі вказує, що все більша кількість внутрішніх дворів, доріжок і доріг, що відходять від Головної вулиці, є приватною власністю. Навчальні будівлі тюдорівської, вікторіанської, едвардіанської епох і сучасні споруди зі скла і сталі, заповнені акуратними і стриманими вчителями та учнями в уніформі часів ХІХ століття, носіння якої є обов'язковим. Крім того, за окремими її елементами можна зрозуміти місце учня в шкільній ієрархії. Статус і приналежність учня до певного «дому» позначається різними кольорами жилета, штанів або гудзиків. Учні обов'язково носять смугастий галстук, ті, хто зайняв більш відповідальне становище, одягають білого метелика [4].

Кілька слів про історію школи-пансіону. Ітон заснований в 1440 році королем Генріхом VI на відстані пішої прогулянки на північ від знаменитого Віндзорського замку («Windsor Castle» – літньої резиденції королівської сім'ї). Ітон – це одна з дев'яти перших приватних шкіл за визначенням «Закону про суспільні школи» (The public schools Act, 1868).

Коледж Ітон – член групи престижних приватних шкіл «Eton Group». Свідченням цього є той факт, що 19 колишніх прем'єр-міністрів Великобританії входять до клубу випускників цієї групи шкіл. Серед випускників Ітона – Девід Кемерон, лідер Консервативної партії, з 2010 року прем'єр-міністр Сполученого Королівства, і мер Лондона, Борис Джонсон.

Традиційно Ітон розглядається як «тренувальний майданчик» для правлячого класу Великобританії. У минулому Ітон називали «головною нянькою англійських державних діячів» [2].

На офіційному веб-сайті Ітонського коледжу поміщені фотографії всіх відомих випускників. Великобританія не велика за чисельністю населення країна, але все-таки дивно, коли скільки відомих осіб, які займають високе положення в суспільстві, отримали освіту в Ітоні. Серед випускників коледжу є видавці (Джорді Грейг, Ніколас Кольрідж); опозиціонери (ветеран New Left Review Перрі Андерсон); письменники і телевізійні гуру (Беар Гріллс і Х'ю Фірнлі-Вітінг стол); захисники навколишнього середовища (Джонатон Поррітт) і їхні опоненти (Метт Рідлі); актори (Хью Лорі, Домінік Вест, Даміан Льюїс) і принци (Гаррі та Вільям); набирають популярність члени парламенту Торі (Рорі Стюарт, Kwasi Kwarteng) і люди, які, ймовірно, будуть брати інтерв'ю у них (заступник політичного редактора Бі-бі-сі Джеймс Лендейл) та ін. – тобто відомі представники різних сфер суспільного життя Великої Британії [4].

Eton College славиться високими академічними показниками, високим відсотком тих, хто вступає в Оксфорд, Кембридж та інші видатні університети. Як правило, більше 90 % випускників отримують оцінки А і В. У недавньому звіті Інспекції Шкіл було відзначено, що Ітонський коледж забезпечує виключно високу якість освіти для всіх його учнів [4].

Ітон залишається найбільш аристократичною школою Великобританії. За більше як п'ять століть існування вона виховала видатних діячів у всіх сферах людської діяльності. На піку свого впливу в кінці XIX і початку XX століття випускники Ітона становили понад 50% уряду консерваторів. Сьогодні престиж школи високий, як і раніше: обидва сини Принца Чарльза – Вільям і Гаррі (Генріх) – закінчили Ітон вибором [3, с. 124].

Сьогодні в Ітоні вчиться близько 1,300 хлопчиків від тринадцяти до вісімнадцяти років. Всі студенти живуть в гуртожитку, що характерно для престижних британських приватних шкіл-пансіонів. Батьки більшості студентів постійно проживають у Великобританії, але також є деяка кількість іноземних студентів. 1200 студентів оплачує своє навчання і, за

традицією, їх звать «Oppidans» («студенти»). 70 дітей отримують стипендії – їх називають «Collegers» («стипендіати на дотації Коледжу») або «King's» («стипендіати на королівській дотації») [2]. Ітон виділяє стипендії приблизно 20% своїх учнів. Вибір стипендіатів ґрунтується на результатах конкурсу, відкритого для хлопчиків 12–14 років. Королівські стипендіати отримують стипендії, що покривають від 10% до 100% суми річного внеску. Хлопчики, відібрані за конкурсом, отримують свою власну спальню-кабінет і приєднуються до «дому» разом з іншими учнями [4].

Більшість студентів, названих «городянами» (зараз їх близько 1200), розміщуються в пансіонах під опікою власників будинків. «Городяни» традиційно походять із найбагатших, аристократичних і престижних сімей Англії. Хлопчики приходять в Ітон у віці 13 років і навчаються до тих пір, поки не готові вступити до університету [4].

Щороку в Ітонському коледжі починають вчитися близько 260 нових талановитих учнів. Стара система реєстрації при народженні замінена тепер на нову процедуру універсального відбору. Більшість учнів Ітона приїжджають у школу з різних куточків Британії, і невелика кількість з інших країн світу [1].

Традиційно учням коледжу надаються дві навчальні програми: «GCSE» і «A-level». Три роки до переходу на «A-level» (з 13 до 16 років) присвячені набуттю фундаментальних академічних знань. Вивчення англійської мови і літератури, математики триває всі 3 роки і закінчується іспитами. Також обов'язково вивчаються хімія, фізика та біологія, дві іноземні мови – французька і латинська, іноді грецька мова. Знайомство з німецькою, іспанською, російською та японською мовами відбувається в 11 класі у вигляді однорічного курсу на «GCSE» з подвоєною кількістю годин вивчення. Крім цього, викладаються релігія, історія, географія та творчі дисципліни – дизайн і технології, інформаційні технології, мистецтво, драма і музика. В Ітоні вважають, що всі діти протягом перших двох років повинні вивчати приблизно однакову обширну програму. Єдиний вибір, що мають учні на початку навчання в 9 класі – чи вчити грецьку мову, і які практичні і творчі дисципліни вибирати. Подібна система покликана виховати розвинену особистість з широким кругозором [2].

В кінці 10 класу учневі необхідно прийняти важливі рішення: які предмети вивчати в 11 класі і чи приступати до вивчення одного або більше предметів на рівень «AS». Такий вибір студенти школи повинні зробити самостійно (можливі консультації з особистим тьютором) – подібна практика покликана з раннього віку виховувати самостійність і відповідальність студентів. Продовжується вивчення англійської мови і літератури, математики та 5–6 предметів на вибір.

З-поміж предметів, що вивчаються на отримання рівня «A-level», такі: математика і вища математика, хімія, фізика та біологія, дизайн і технології, психологія, електроніка, латина, грецька, стародавня історія,

класичні цивілізації, французька, німецька, іспанська, російська, японська, італійська, португальська, історія, історія мистецтв, теологія, географія, економіка, управління і політика, англійська мова, англійська література, театральне мистецтво, мистецтво, музика, музичні технології, спортивне виховання. Також студенти продовжують курс загальних предметів («General Studies»), що включає релігійне виховання і до чотирьох предметів за вибором [1].

Британці уважно ставляться до організації найбільш комфортних умов проживання студентів у школі-пансіоні. Коледж Ітон не є винятком. Всі хлопчики в школі мають окрему кімнату, яка є їхнім особистим простором, і учень може прикрашати кімнату на свій смак, але дотримуючись обмежень, визначених старшим вихователем. У школі 25 гуртожитків, у кожному з яких проживає близько 50 учнів. Приблизно половина студентів відвідують центральну їдальню «Bekynton» («Бекінтон»), а інші – їдальні своїх гуртожитків [3, с. 126].

У коледжі завжди приділялася велика увага спортивному вихованню студентів. Шкільна територія оточена численними спортивними майданчиками. На офіційному сайті школи наведена відома цитата про те, що «перемога в битві Веллінгтона з Наполеоном при Ватерлоо в 1815 році була виграна на спортивних майданчиках Ітона» [2]. Головним, на думку адміністрації школи, у всьому (включаючи спорт) є свобода вибору. Так, кожен учень коледжу може спробувати себе в безлічі видів спорту, поки не підбере щось «до душі». А вибір дійсно величезний – починаючи з футболу, регбі, хокею, крикету, веслування, атлетики та сквошу, і закінчуючи менш відомими видами спорту – «ракете» і «файве». Студентам Ітона доступні для вибору більше 30 ігрових видів спорту під керівництвом досвідчених тренерів: атлетика, бадмінтон, баскетбол, каное, скелелазіння, крикет, біг по пересіченій місцевості, фехтування, фітнес, гра в м'яч, футбол, гольф, гімнастика, хокей, бойові мистецтва, поло, веслування, вітрильний спорт, стрільба, сквош, плавання, настільний теніс, великий теніс, волейбол [1]. Відзначаємо, що в Ітоні є унікальні види спорту, які культивуються тільки в цьому пансіоні. Наприклад гра «Wall and Field» («Стіна і поле»).

Як свідчить аналіз джерел, подібні умови та надані освітою такого рівня можливості істотно впливають на вартість навчання в Коледжі Ітон, роблячи школу-пансіон закритою і недоступною для більшості населення Великобританії. Так, вартість одного року навчання становить близько 32 000 фунтів стерлінгів (вартість навчання з повним пансіоном в 2016–2017 н. р. – 12,354 фунтів стерлінгів за триместр) [1].

При цьому коледж зацікавлений в найбільш обдарованих студентах і практикує гнучку систему стипендій. За словами колишніх учнів, «...багато в чому Ітон – консервативна установа з великою кількістю крихітних правил». Крім спадкоємців британської еліти в коледжі

навчаються менш привілейовані хлопчики [2].

Із щорічної платою понад тридцять дві тисячі фунтів, що перевищує середній дохід британської сім'ї (що залишається після сплати податків) Ітон є «брендом класу люкс». Люди, які отримали тут освіту, потрапляють до вузького кола британської еліти. Зв'язки, що утворилися в коледжі, допомагають у вирішенні життєвих і кар'єрних проблем. По суті, Ітон і є британською формулою досягнення успіху [4].

Старовинні обряди та правила внутрішнього життя коледжу, уніформа вікторіанської епохи надають Ітону образ застиглої в минулому часі установи. Проте, за словами Ніка Фрейзера, автора книги «Цінність бути ітонцем», успіх школи полягає в екстраординарному діапазоні свободи, яку вона надає учням. Вони прекрасно підготовлені до життя в політиці, тому що всіма шкільними товариствами, спортивними клубами та ін. управляють самі учні [4].

Діапазон інтелектуальних, культурних і спортивних програм допомагає учням розвиватися як упевненим і відповідальним молодим людям. У коледжі успішно функціонують різні товариства, спрямування яких коливаються від астрономії до шотландського танцю і колекціонування марок. Сусіднє озеро Дорн, використовується для тренування команд для гребних гонок, популярного серед англійців спорту. Любителі театрального мистецтва беруть участь у постановках на сцені театру коледжу, розрахованого на 400 місць [4].

Відповідно до інформації, поданої на офіційному сайті коледжу, учні Ітона мають можливість відвідувати такі гуртки та клуби: археологія, мистецтво, астрономія, бридж, розпис по кераміці, шахи, хор, скелелазіння, комп'ютери, кулінарія, письменницьке ремесло, дискусійний клуб, дизайн/технологія, театральний гурток, електроніка, екологічний гурток, відеоклуб, рибальство, клуб французького кіно, курси надання першої допомоги, мандаринський діалект, природознавство, оркестр, орієнтування, філософія, фотографія, гончарне ремесло, верхова їзда, гурток шкільної газети, науковий клуб, пірнання з аквалангом, лижі, йога, гурток юних підприємців [1].

На думку сучасних дослідників, Ітон не бере участі в глобальному освітньому ринку, він обмежує число іноземних учнів. Гасло коледжу: «Ми – британська школа, яка є космополітичною, а не міжнародною школою». У порівнянні з більшістю інших британських шкіл-інтернатів Ітон здається більш ексцентричним і інтенсивним. Багато британців вважають, що якісна освіта має бути саме такою [4].

Основна мета Ітона – розвиток в учнів позитивних емоцій, різнобічного характеру і незалежного мислення, прагнення до самопізнання, допитливості, терпимості, виховання особистостей, які поважають один одного. До того моменту, коли учень залишає школу, він знає собі ціну, цілком самодостатній і здатний при необхідності постояти

за себе і свої переконання, а також стати корисним суспільству. Близько третини випускників Ітона досягають блискучих академічних результатів і вступають після закінчення коледжу в Кембриджський і Оксфордський університети [1].

Освіта відіграє особливу роль у постіндустріальному інформаційному суспільстві, в якому велике значення мають інноваційні здібності, вміння нестандартно мислити, здатність до оригінального розв'язання проблем, багато з яких є принципово новими для людства [5, с. 3].

На сучасному етапі розвитку суспільства актуалізується необхідність вивчення та впровадження зарубіжного досвіду в українську освіту з метою реалізації одного з пріоритетних напрямів державної освітньої політики – інтеграції національної освіти до європейських і світових тенденцій, що передбачає здійснення порівняльних досліджень у галузі освіти.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Перспективи подальших наукових пошуків пов'язуємо із необхідністю й об'єктивною потребою комплексного порівняльного аналізу досвіду реформування сучасної зарубіжної й української приватної освіти для підвищення конкурентоспроможності системи освіти України та відсутністю такого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. EtonCollege // Каталог некоторых частных школ-пансионов Великобритании [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.albioncom.ru/schools/england/catalog/573/>
2. Eton College official website [Electronic resource]. – URL : <http://www.etoncollege.co.uk/>
3. Данилова А. С. Организация воспитания в частных школах-пансионах Великобритании / А. С. Данилова. – Ульяновск, 2009. – 193 с.
4. Итонский колледж, питомник британской элиты [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.studing.od.ua/itonskij-kolledzh-pitomnik-britanskoj-elity/>
5. Коляда Т. В. Елітарність середньої освіти: історичний досвід Великобританії та перспективи України / Т. В. Коляда // Основные парадигмы педагогики и психологии в XXI веке : материалы Международной научно-практической конференции (г. Харьков, Украина, 11–12 ноября 2011 г.). – Харьков: Восточно украинская организация «Центр педагогических исследований», 2011. – С. 36–39.
6. Назарьева К. В. Развитие элитного образования в Англии : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Назарьева Ксения Викторовна. – Архангельск, 2008. – 207 с.
7. Яременко Н. В. Тенденції розвитку сучасної приватної освіти в Англії і в Україні : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Яременко Наталія Віталіївна. – Х., 2012. – 200 с.